

CONSTRUCȚIILE DACICE DE PE RUDELE ȘI PUSTĂIOSU

În anii 1950, în cadrul săpăturilor arheologice din Munții Orăștiei, au fost cercetate sporadic și construcțiile de pe munții Rudele, Meleia și Pustâiosu care, la prima vedere, par aproape identice.

Clădirile de acolo, în funcție de numărul încăperilor și de formă, se pot împărți în trei categorii¹: 1-construcțiile cu o singură încăpere rectangulară sau ovală; 2-construcțiile cu două încăperi, dispuse concentric, cea din mijloc fiind rectangulară sau absidată, iar cea exterioară rotundă sau ovală; 3-construcții cu trei încăperi dispuse concentric, piesa interioară fiind dispusă descentrat. Cele două piese exterioare sunt rotunde sau ovale, iar cea interioară este rectangulară (construcția de pe dealul Pustâiosu) sau absidată (construcția de pe Rudele-movila 3).

Comunicarea de față le vizează doar pe acelea de la Rudele și de la Pustâiosu.

Pe Rudele, în punctul numit "Preluca-Brândușița", s-au săpat patru dintre cele cinci movile existente², dar doar la trei dintre ele s-a putut preciza planul, iar pe dealul Pustâiosu s-a săpat o singură terasă.

Construcția descoperită pe Rudele, în urma săpării movilei numărul 3 (în continuare o vom nota Rudele 3), este compusă din trei piese³ (fig.1). Prima (cea exterioară) este un coridor de formă ovală, delimitat de două rânduri de pietre la bază. Lățimea coridorului este de aproximativ 1,70-2,50 m., mai lat în partea sudică, unde ajunge până la 2,30-2,50 m.⁴. Încăperea ovală, delimitată tot de un rând de pietre de stâncă necioplite, are dimensiunile de 10,70 x 9,30 m.⁵. Baza încăperii cu absidă este la fel și are lungimea, inclusiv absida, de 4,60 m., astfel că punctul maxim al curbei ajunge până la 1,60 m. de marginea încăperii ovale, în timp ce colțurile de sud-est și sud-vest sunt la 2,60 m. de aceasta⁶.

Tot din trei piese e formată și construcția dezvelită pe dealul Pustâiosu. Deosebirea, în ce privește planul, constă în forma încăperii centrale care este rectangulară (fig.2)⁷. Temelia peretelui cerdacului constă din blocuri paralelipipedice de andezit, iar în sud aceeași temelie constă din blocuri de calcar cochilic. Distanța dintre blocuri este de 0,96-1,30 m. În concluzie, "peretele era puțin înalt și închidea un coridor acoperit și deschis pe margini. Diametrul acestui coridor (cerdac) este de 19 m. În fiecare bloc era fixat un stâlp gros de lemn, poate în formă de coloană"⁸, scria cercetătorul construcției. Al doilea cerc e format din pietre de stâncă așezate pe lat, una lângă alta, formând un perete continuu, paralel cu linia blocurilor din primul șir. Peretele este mai gros și mai înalt decât cel exterior. Diametrul este de 14,60 m⁹. Pereții încăperii centrale (rectangulare) sunt marcați printr-o temelie de piatră de stâncă sau blocuri mici de calcar cochilic. Grosimea pereților nu este prea mare¹⁰.

La celelalte două construcții de pe Rudele, numărul încăperilor este mai mic: două pe Rudele 4 și una pe Rudele 5.

¹ H.Daicoviciu, *Les bergeries daces des Monts d'Orăștie*, în *Actes du VII-e Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistorique*, Prague, 1971, p.1031.

² Idem, *Addenda la "Așezările dacice din Munții Orăștiei"*, în *Acte MN*, I, 1964, p.121.

³ C.Daicoviciu și colab., în *Materiale*, V, 1959, p.387, fig.1.

⁴ Idem, *op. cit.*, p.387.

⁵ Idem, *op. cit.*, p.388.

⁶ Idem, *op. cit.*, p.389.

⁷ Idem, în *Materiale*, III, 1957, p.272, pl.2.

⁸ Idem, *op. cit.*, p.272-273.

⁹ Idem, *op. cit.*, p.273.

¹⁰ *Ibidem*.

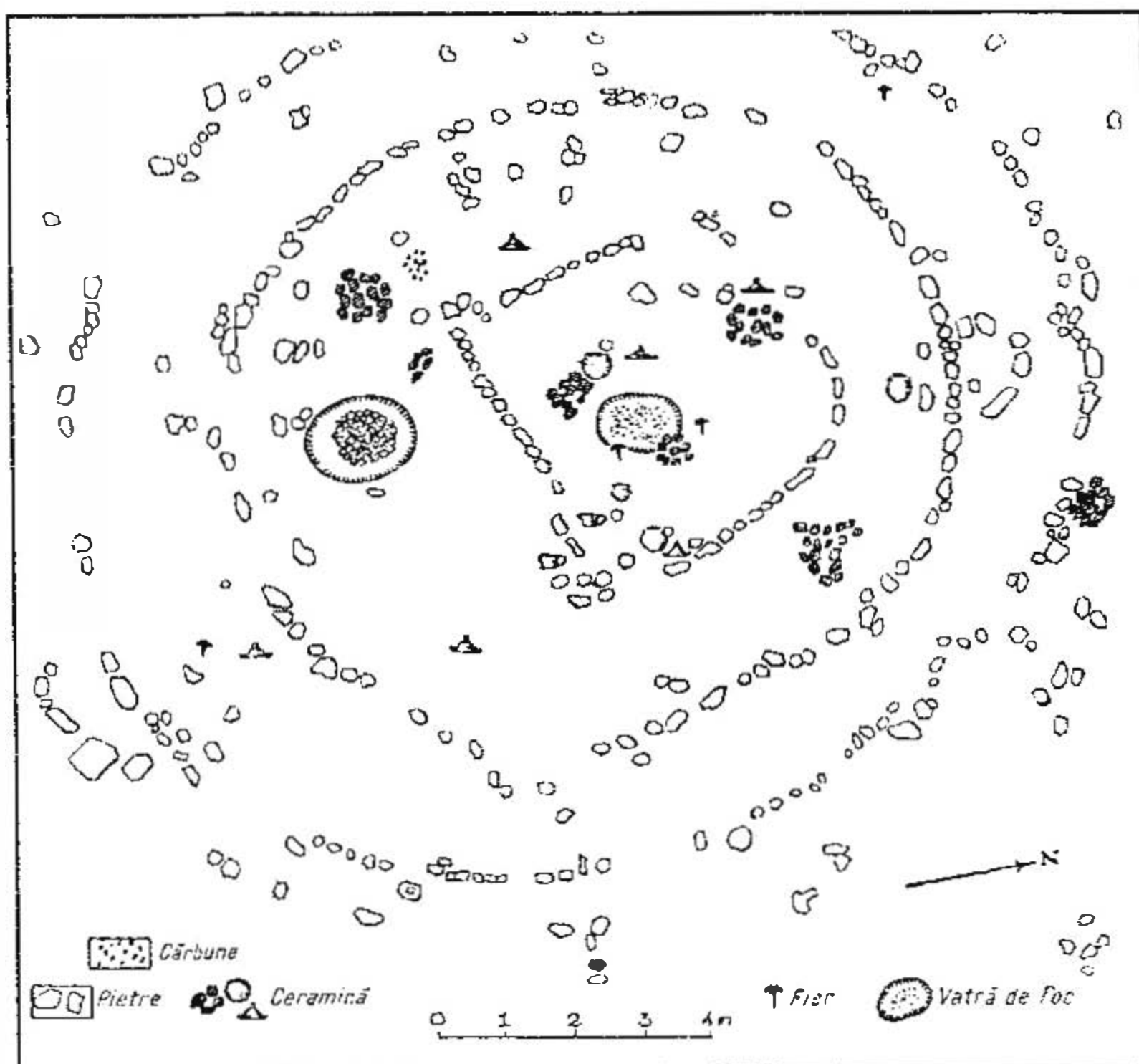

Fig. 1. Planul construcției de pe Rudele - movila 3
(după C. Daicoviciu și colab.)

Construcția din movila numărul 4 de pe Rudele (Rudele 4) e formată din două piese (fig.3)¹¹. Cea exterioară este tot un cerdac aproximativ oval, cu diametrele de 10,10 x 11,90m. Lățimea cerdacului variază între 2 m. și 3,75 m.¹². Încăperca centrală este rectangulară, aproape pătrată, după cum demonstrează dimensiunile laturilor: 5,05 x 5,15 x 5,10 x 5,05 m.¹³.

Săparea movilei numărul 5 de pe Rudele (Rudele 5) a dus la scoaterea la lumină a unei construcții cu o singură încăpere, ovală (fig.4)¹⁴. Temelia ei este formată din pietre mijlocii, adesea de forme neregulate; aceste pietre sunt dublate în exterior de un rând de pietre mici. Pe axa lungă încăperea are 6,90 m., iar pe cea scurtă 5,80 m.¹⁵.

Din păcate nu la toate aceste construcții s-a putut localiza intrarea. În timp ce la construcția de pe

Pustâiosu intrarea e marcată printr-un prag, iar la cea de pe Rudele 3 se poate măcar presupune locul intrării, la celelalte două construcții de pe Rudele nu avem indicii privind intrarea. Pe Rudele 3 se presupune că intrarea în coridor se află pe latura sudică, iar în piesa cu absidă în colțul de sud-est¹⁶. O situație mult mai clară avem la construcția de pe dealul Pustâiosu. Urmărind conturul cerdacului putem observa că în sud-vest și est se află urmele a două praguri din pietre mărunte de calcar cochilic, înălțate cu 0,35 m., iar în exterior, în direcția pragului de est, este un pavaj de piatră de stâncă. Pe conturul încăperii rotunde se află câte un prag marcat printr-un bloc îngust de calcar cochilic, aproximativ în direcția celor patru puncte cardinale. Intrarea în încăperea absidată este probabil pe latura de est¹⁷.

Trecerea în revistă doar a planului, diferențiază construcția de pe Pustâiosu de celelalte, prin importanța deosebită acordată realizării ei.

Orientarea acestei construcții pe Rudele 3¹⁸ și Rudele 5 (luând în considerare axa lungă) sunt orientate nord nord-vest - est sud-est, cea de la Rudele 4 aproape nord-sud¹⁹, iar cea de pe dealul Pustâiosu vest nord-vest - est sud-est.

Ca o trăsătură comună a celor trei construcții cu mai multe piese se observă existența treptelor între încăperi, în sensul că podeaua încăperilor se înalță de la cea exterioară spre cea din centru. Preocuparea pentru încăperile interioare este evidentă, deja de acum ele ocupând, desigur, un loc mai important în

¹¹ Idem. în *Materiale*, VI, 1959, p.341, fig.10.

¹² Idem. *op.cit.*, p.341.

¹³ Idem. *op.cit.*, p.341,343.

¹⁴ Idem. *op.cit.*, p.345, fig.11.

¹⁵ Idem. *op.cit.*, p.345.

¹⁶ Idem. în *Materiale*, V, 1958, p.389.

¹⁷ Idem. în *Materiale*, III, 1957, p.273.

¹⁸ Idem. în *Materiale*, V, 1958, p.387.

¹⁹ *Ibidem*.

economia construcției. La toate construcțiile podeaua este din lut bătut.

Exceptând construcția de pe dealul Pustâiosu, la celelalte nu se semnalează existența lipiturii nici la încăperile exterioare, nici la piesa interioară. Se poate conchide că pereții construcțiilor de pe Rudele sunt doar din lemn. Peste temelia de pietre se așezau orizontal bârne groase de lemn, apoi se ridicau pereții din bârne așezate orizontal. Acest mod de construcție îl găsim atât la încăperile exterioare, cât și la cele interioare²⁰. În schimb, construcția de pe dealul Pustâiosu are pereții din bârne și chirpici²¹. Pereții ridicați din lemn, ai clădirii, erau etanșeizați prin aplicarea lutului.

Aceste ultime date permit indicarea unei deosebiri clare între construcțiile de pe Rudele pe de o parte și cea de pe dealul Pustâiosu. În timp ce este evident că pe Pustâiosu avem o construcție cu caracter permanent (utilizată tot timpul anului), pentru Rudele credem că trebuie să se accepte caracterul sezonier al locuirii (posibilă doar în sezonul cald).

În toate construcțiile s-au descoperit vetre de foc. Forma acestora diferă, patrulateră la Rudele 5, rotundă la Rudele 3, ovoidală pe dealul Pustâiosu, iar pentru Rudele 4 nu se poate preciza forma²². Acolo unde există mai multe piese, vatra de foc s-a descoperit în încăperea interioară. La Rudele 3 avem sigur două vetre de foc, una în încăperea absidată, iar a doua în cea rotundă; se mai poate presupune și pentru Rudele 4 o a doua vatră de foc. În acest ultim caz însă ambele se găsesc în încăperea rectangulară²³. Grija pentru realizarea vetrei de foc rezultă și din supraînălțarea ei, la Rudele 4, Rudele 5 și Pustâiosu²⁴. Notă discordantă face vatra de foc din Rudele 3 care este așezată direct pe pavimentul de lut al încăperii²⁵.

Prezența vetrei de foc în încăperea centrală susține afirmația anterioară în legătură cu importanța acestei piese în economia construcției. Datele aduse de inventar nu fac decât să sprijine aceste concluzii. Analizând inventarul, rezultă că ceramica este materialul care predomină. Se mai remarcă imediat faptul că repartitia inventarului pe piesele construcției este inegală, ceea ce ni se pare firesc, este normal ca să existe mai puțin material decât în încăperile propriu-zise. Acolo unde construcțiile au mai multe piese, majoritatea materialului îl găsim în piesa interioară. În linii generale inventarul constă din ceramică (majoritară), un obiect de piatră și obiecte de fier. Un caz aparte îl reprezintă Rudele 5, unde s-a găsit doar ceramică.

Cum am precizat, s-a descoperit un singur obiect de piatră. Este vorba de o cute de gresie, descoperită la limita exterioară a cerdacului (sau în afara lui), în

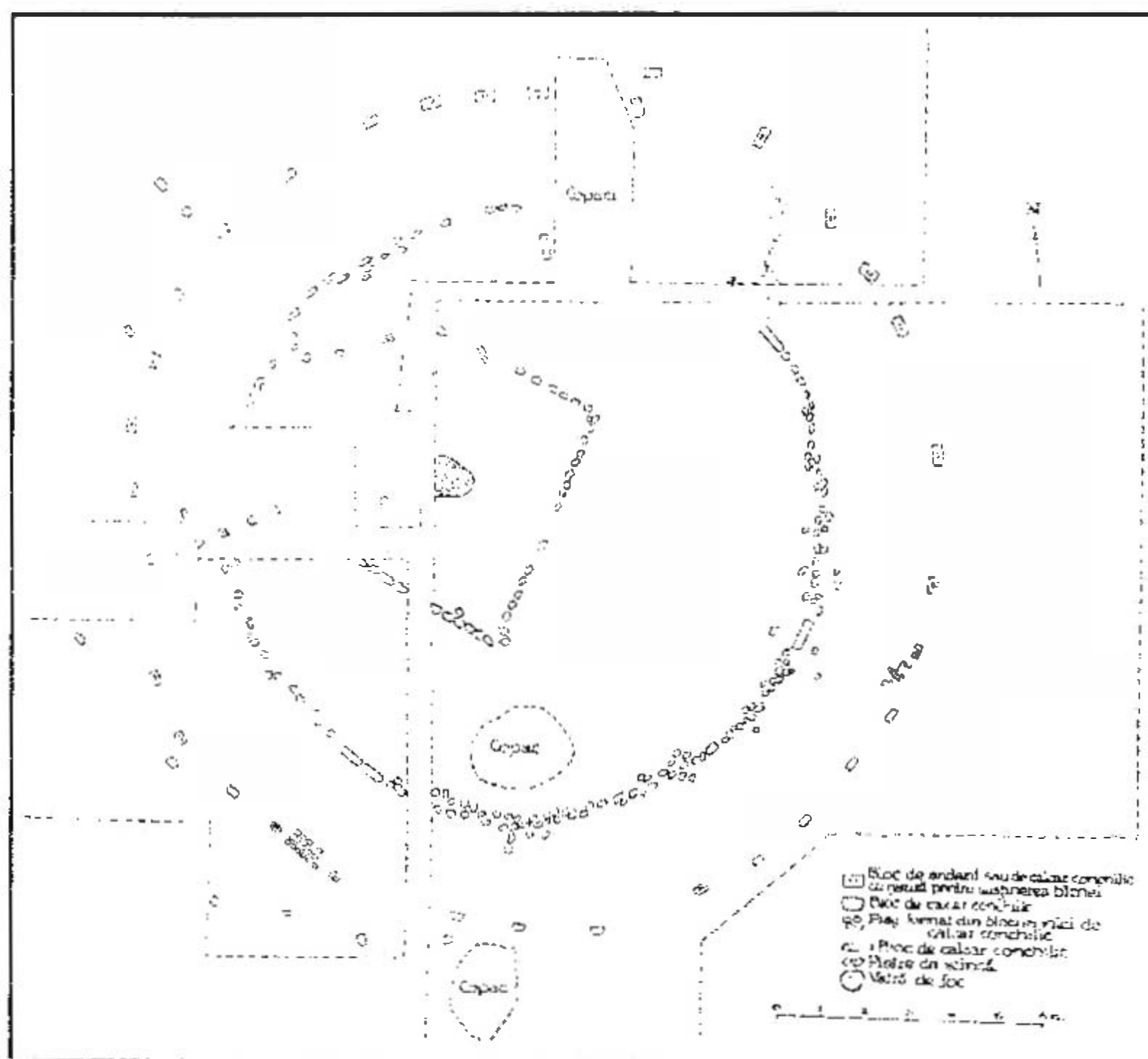

Fig. 2. Planul locuinței de pe dealul Pustâiosu (după C. Daicoviciu și colab.)

²⁰ I. Glodariu, *Arhitectura dacilor. Civilă și militară*, Cluj-Napoca, 1983, p.23.

²¹ C. Daicoviciu și colab., în *Materiale*, III, 1957, p.273.

²² Idem, în *Materiale*, III, 1957, p.273; idem, în *Materiale*, V, 1958, p.388; idem, în *Materiale*, VI, 1959, p.343,345.

²³ Idem, în *Materiale*, VI, 1959, p.343.

²⁴ Idem, *op.cit.*, p.345; idem, în *Materiale*, III, 1957, p.273.

²⁵ Idem, în *Materiale*, V, 1958, p.388.

Rudele 4²⁶.

Trecând la obiectele de fier, de la început trebuie să menționăm lipsa (cu excepția unui cui de fier de mică dimensiune din Rudele 4, ne semnificativ) materialului de construcție feros pe Rudele. Prin urmare aici s-au folosit cuie și cepuri de lemn. Acest lucru nu trebuie să surprindă ținând seama că "în general construcțiile de lemn nu au neapărată nevoie de piese metalice pentru că îmbinarea lemnului prin tăieturi și cu cepuri suplinea inițial materialul"²⁷.

În schimb, pe dealul Pustâiosu s-a descoperit suficient material de construcție feros (inclusiv în piesele exterioare, în preajma pragurilor): cuie, piroanc, scoabe, țâțâni, plăci de țâțâni, balamale²⁸.

Alte categorii de material feros găsim și pe Rudele: pe Rudele 3: două plăci de fier, o lamă, un cosor, o pilă, o uncaltă de fier²⁹; pe Rudele 4: două lame, un cosor, un obiect de fier în formă de cheie, o daltă, o verigă, o lamă de cuțit, două fragmente dintr-un tub de fier, zgură de fier și un călcâi de lance³⁰. Inventarul este asemănător și pe dealul Pustâiosu: cuțitase cu lame de fier ușor încovoiate spre interior, un sfredel, un dorn, o daltă, cârlige, belciuge, călcâiul unei lance³¹. Cum se vede, exceptând materialul de construcție, materialul feros este același, în sensul că avem de-a face cu unelte și "obiecte de uz casnic" (cu mici excepții); cu alte cuvinte utilitatea acestor obiecte este aceeași (și găsesc locul oricând într-o gospodărie).

Și materialul ceramic, în linii mari, este asemănător în toate cele patru construcții studiate. Găsim forme diverse: de la vase de dimensiuni mici (cești de exemplu), până la marile vase de provizii. Este aici atât ceramică lucrată la roată, cât și lucrată cu mâna, predominantă fiind prima, totodată există și multă ceramică fină. Majoritatea acestei ceramici o găsim în încăperca interioară. S-au descoperit destul de multe vase *in situ*.

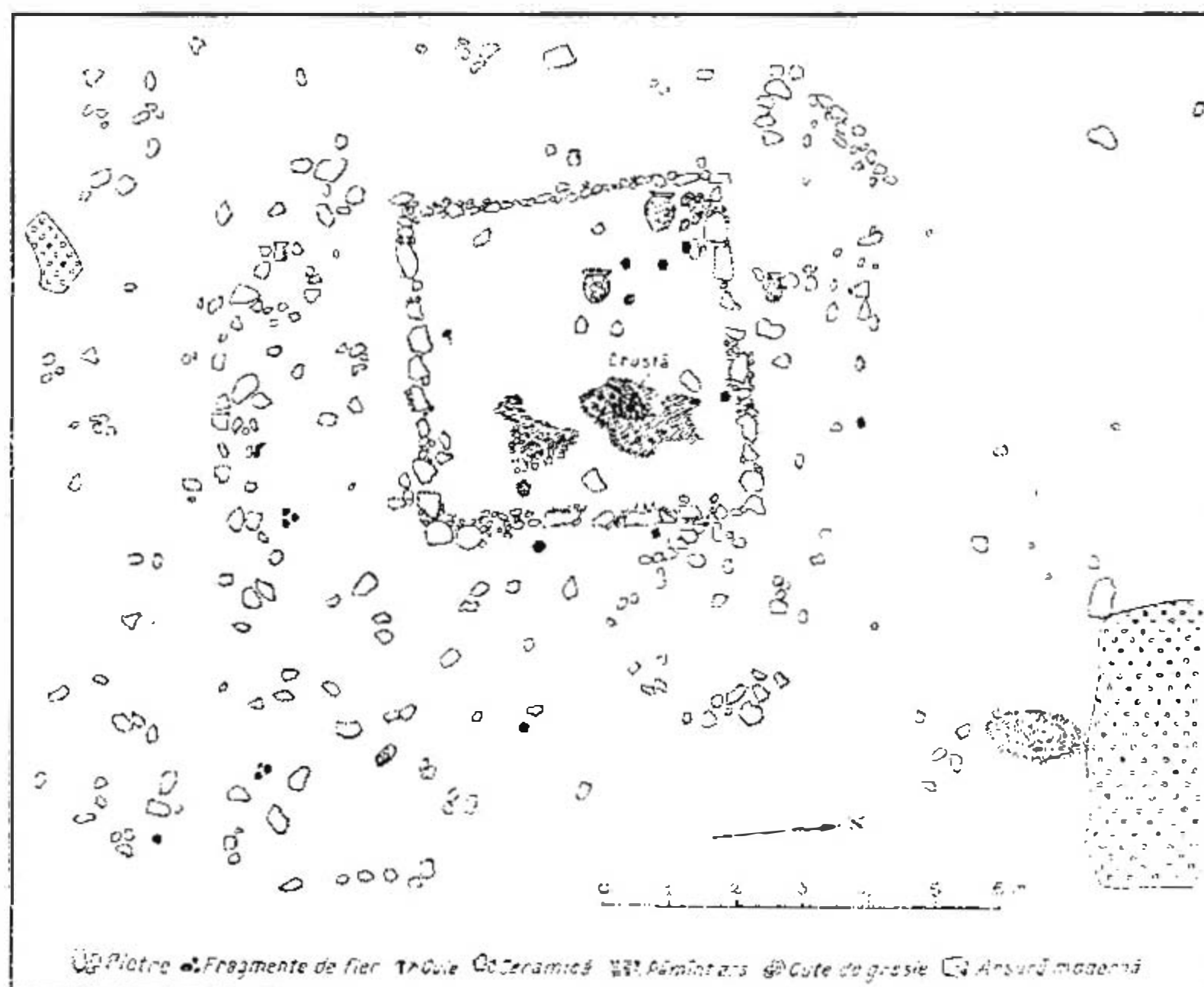

Fig. 3. Planul construcției de pe Rudele - movila 4 (după C. Daicoviciu și colab.).

O scurtă înșiruire a formelor descoperite este edificatoare: chiupuri (mari și mijlocii), vase cu guler (descoperite doar pe Rudele și Meleia), vasele cu butoni, din pastă poroasă, cești, capace, oale cu toartă lipită și cele cu toartă trilobată, vase negre lustruite, oale cu buza evazată, castroane, farfurioare (pe Pustâiosu)³². Aceasta este ceramica specifică dacică, des întâlnită în zona așezărilor din Munții Orăștici (mai puțin vasele "cu guler"). Este ceramică uzuală, răspândită în așezările dacice, datorită folosirii ei în activitățile zilnice.

Ceramica a fost elementul principal care a contribuit la datarea construcțiilor în sec. I d.Hr. Finalul lor este pus în legătură cu evenimentele ocazionate de

²⁶ Idem, în *Materiale*, VI, 1959, p.344.

²⁷ I.Glodariu, E.Iaroslavski, *Civilizația fierului la daci*, Cluj-Napoca, 1979, p.112.

²⁸ C.Daicoviciu și colab., în *Materiale*, III, 1957, p.274.

²⁹ Idem, în *Materiale*, V, 1958, p.396.

³⁰ Idem, în *Materiale*, VI, 1959, p.343.

³¹ Idem, în *Materiale*, III, 1957, p.274.

³² H.Daicoviciu, *Les bergeries daces des Monts d'Orăștie*, în *Actes du VII-e Congrès*

războaiele daco-romane. Cu această ocazie cea de pe Pustâiosu a fost incendiată³³, iar cele de pe Rudele părăsite³⁴.

O ultimă referire trebuie făcută pentru construcția de pe Dealul Pustâiosu, unde s-a constatat existența sub nivelul construcției discutate a unei clădiri mai vechi, de dimensiuni mai reduse, datată (pe baza ceramicii de aceeași factură ca mai sus în sec. I d.Hr). Interesant este că vatra de foc se află sub cea a construcției mai recente³⁵.

Înainte de a trage concluziile trebuie menționat că de fapt acele construcții ce par rotunde sau ovale (datorită dispunerii pietrelor din bază) au fost poligonale, aceasta fiind singura formă posibilă în cazul utilizării bânelor de lemn.

Pe baza datelor prezentate putem conchide că pe Dealul Pustâiosu avem o construcție cu caracter permanent, probabil o locuință. Într-o primă fază, dimensiunile acesteea au fost mai mici, dar aceasta a ars și, la reconstituire, ea a fost mărită, rezultând o construcție îngrijit lucrată, de dimensiuni considerabile. Amplasarea vetrei de foc pe același loc este firească, atâta timp cât cunoaștem importanța acordată în antichitate vetrei casei (un fel de altar al familiei).

Funcționalitatea construcțiilor de pe Rudele e mai greu de stabilit. Sigur e că ele erau sezoniere, folosite doar în anotimpul cald. Deseori există și între ele. Pe lângă diferența de plan, trebuie amintită lipsa totală a materialului feros din Rudele 5 (aceasta fiind clădirea care a ars). Mai trebuie amintită posibila legătură cu activitățile de extragere și prelucrare a minereurilor de fier³⁶.

Oricum trebuie asemănat cu cel al locuinței de pe Dealul Pustâiosu.

Pentru a rezolva în mod definitiv problema funcționalității lor este imperios necesară continuarea și extinderea săpăturilor arheologice.

Însă, este absolut evident că dacii, la fel ca și alte popoare antice, au utilizat aceleași sisteme de construcție pentru construcții cu destinații în parte diferite, dar toate civile. Iar comparația făcută relevă că indiferent de altitudini, construcțiile au fost ridicate după același principiu.

În final trebuie spus că toate aceste construcții reflectă inventivitatea dacilor în domeniul arhitecturii, gustul lor pentru forme cât mai interesante, utilul și frumosul îmbinându-se cu succes. Aceste construcții nu fac decât să aducă o nouă dovadă a nivelului atins de arhitectura daco-getică.

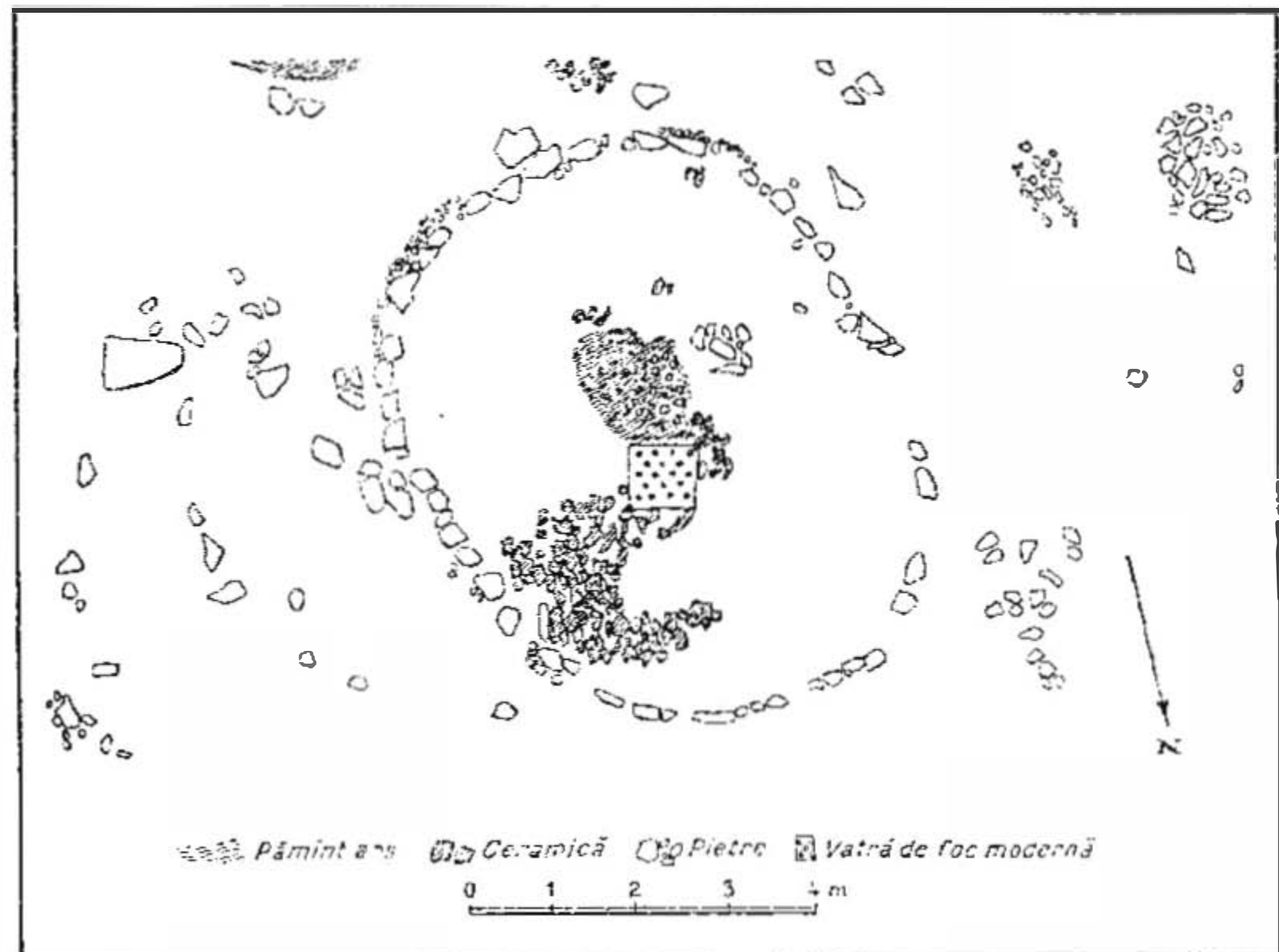

Fig. 4. Planul construcției de pe Rudele - movila 5 (după C. Daicoviciu și colab.)

BODÓ CRISTINA
Universitatea "Babeș-Bolyai"
Cluj-Napoca

³³ C.Daicoviciu și colab., *op. cit.*, p.276.

³⁴ Idem, *op. cit.*, p.275.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ I.Glodariu, *op.cit.*, p.24.

LES VESTIGES DACIQUES DE RUDELE ET DE PUSTĂIOSU

RÉSUMÉ

Cette ouvrage, ci fait référence à quatre constructions découvertes respectivement trois à Rudele et une sur la colline Pustăiosu, pendant les campagnes de fouilles archéologiques des années '50.

En comparant les plans, les matériaux de construction utilisés, l'inventaire des objets trouvés, nous avons essayé de mettre en valeur les différences et les ressemblances pour démontrer qu'à ces constructions on ne doit pas attribuer la même fonctionnalité. Ces bâtiments peuvent être distribués en trois catégories: constructions à une, deux ou trois pièces. Dans les deux dernières situations, la chambre moyenne peut avoir une forme rectangulaire ou absidale. La forme des autres chambres est approximativement ovale (si on suit la ligne des pierres de fondation conservées) ou-plus exactement- polygonale (ayant des murs poutrés).

Les murs, faits de poutres, sont neraboés (pour les constructions de Rudele) et crépis (le batiments de Pustăiosu). D'ici on peut formuler la conclusion que ces constructions de Rudele avaient un caractère saisonnier.

Le plancher des constructions est marches, montant vers la chambre centrale.

Dans tous ces vestiges, on a découvert des cheminées: dans les bâtiments à plusieurs pièces, elle se trouve dans les chambres intérieures.

L'inventaire consiste en céramique (tres riche) et en matériel ferreux.

Conformement à ces données, le bâtiment de Pustăiosu peut être considéré un habitat, une demeure permanente. Quant aux vestiges de Rudele, il est nécessaire de la reprendre des fouilles archéologiques avant de formuler une conclusion finale.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. I. Le plan de la construction de Rudele-butte 3 (d'après C.Daicoviciu et collab.)

Fig. II. Le plan de l'habitat de la colline Pustăiosu (d'après C.Daicovociu et collab.)

Fig. III. Le plan de la construction de Rudele-butte 4 (d'après C.Daicoviciu et collab.)

Fig. IV. Le plan de la construction de Rudele-butte 5 (d'après C.Daicoviciu et collab.)